

אורי פוסבסקי

הנשיא הרצוג (מימין) וראש הממשלה נתניהו, ביום העצמאות

"נמו לשפוך בנזין על המדורה": גם מהפכה משפטית בהשתייה מסוכנת לכלכלה

החקיקה המשפטית בהשתייה אך יכולה לעבור בכל רגע, ומלווה בתחזיות על פגיעה קשה במשק • פרופ' דני צידון, מנהל קרן ויולה פינטק: "קח מאה מדדים של אירופה וארה"ב, ותשווה למה שקורה בישראל, ולא תמצא עשרה שבהם אנחנו נראים בסדר"

יום העצמאות מאחורינו, כנס הקיץ של הכנסת בפתח, ואיתו שוב עולה על סדר היום המהפכה המשפטית. בפועל, מרובר במצב של אי וראות. השיחות בבית הנשיא נמשכות, החקיקה בהשתייה. מנגד, שינוי הרכב הוועדה למינוי שופטים כבר עבר בקריאה ראשונה, ויכול לעבור תוך זמן קצר בקריאה שנייה ושלישית, עניין של החלטה.

אנחנו בתקופה המתנה. אבל החקיקה לפחות הצהרתית, עדיין על הפרק – ועשויה לעלות להצבעה עוד במהלך הכנס סוף יולי. כשלב הזה, היא כבר מלווה בשורת תחזיות על פגיעה קשה בכלכלה, כולל מהפקדות המקצועיות.

על קצה המזלג: בחטיבת המחקר של בנק ישראל מסתכלים שלוש שנים קדימה, ומוזיירים שהתוצר השנתי של ישראל יצטמק ב-50 מיליארד שקל כתוצאה מהשלכות החקיקה, שכוללות עלייה בפרמיית הסיכון של ישראל, ופגיעה בהשקעות. זה בתרחיש הקשה, שדי ברור שהוא לדעתם גם התרחיש הסביר. באגף התקציבים עושים תרגיל דומה, אבל עשור קדימה, ומזכירים על אובדן תוצר של בין 50 ל-100 מיליארד שקל בשנה, אם יירד דירוג האשראי. אפשר לחשוב על זה כן: מבט של כמה שנים קדימה, אנחנו נהיה פחות עשירים משיכולנו להיות, וזה נזק שנגרור משנה לשנה.

ואילו באגף הכלכלני הראשית באוצר ניסו ללכת צעד אחד הלאה, וניסו להעריך גם מה יקרה לקצב הצמיחה של ישראל בעשור הקרוב, בתרחיש בו המהפכה המשפטית קורמת עור וגידים. לפי ההערכה שלהם, הצמיחה לנפש תחתך בחצי. בתרחיש כזה, כנראה שאפשר לשכח מסגירת הפער מול הכלכלות המתקדמות. כל אלה הן הערכות בלבד, ניסיון לשים תו מחיר על המהפכה המשפטית באמצעות מודלים שונים. הן יכולות להתברר, או להסתבר כשמרניות מדי. מה שברור הוא שהן מדברות על מחיר יקר.

הפוליטיקאים מתקסמים תועלת אישית ומגזרית

האם האזהרות השפיעו? קשה לומר. פרופ' ערן ישיב, מאוניברסיטת תל אביב, מציע לחשוב על המצב באמצעות התובנה של הכלכלן וזכה הנובל מילטון פרידמן, נביא השוק החופשי. פרידמן טען שכמו אחרים, גם פוליטיקאים מנסים למקסם את התועלת שלהם. ובקואליציה הנוכחית, כמו בכל קואליציה, יש לטיעות שונות

ישיב. "אני חושב שהם מתעלמים הנזק הכלכלי שכבר קרה ושממשך".

בעולם הפסיקו להבין את ההתנהלות הישראלית

ראש הממשלה נתניהו, כשנשאל לפני שבוע ב-CNBC על הורדת תחזית הדירוג של סוכנות מודיס, הציע להכות "שהאבק יישקע", ולא לייחס חשיבות יתרה לרוח כזה או אחר. "הכסף החכם", שנכנס עכשיו לדבריו לישראל בהתבסס על נתוני היסוד החוקים, הולך לגרוף רווחים נאים.

דווקא בניסוח הזה, שמדבר בעצם על לקיחת סיכונים בתנאי אי וראות, יש משו שמוזכר את אחד הנימוקים בהחלטה של מודיס. בניסוח של קתרין מילברונ, סגנית הנשיא במודיס, שחתומה על החלטה, מסתבר שבישראל יכולה להיות ממשלה "שמוכנה לקחת סיכונים די משמעותיים עם היציבות הכלכלית והחברתית".

החשש בסוכנויות הדירוג הוא שהם לא מבינים את הממשלה, כך הסביר לג'ובס פרופ' דני צידון, עוד טרם ההחלטה של מודיס. אי הוודאות הזאת, מסביר עכשיו צידון, מנהל קרן ויולה פינטק, עומדת ביסוד ההאטה שכבר ניכרת. "מה אנחנו עושים כשאנחנו לא מבינים אם התנועה הולכת משמאל לימין או מימין לשמאל? עומדים ולא חוצים את הכביש. זה הדבר הכי אנשו".

אי הוודאות תוצרת בית, מרגיש צידון, מצטרפת לאי הוודאות שבה נמצאת הכלכלה העולמית. "יש את המדורה העולמית, ועל זה שפכת לא שמן, אלא בנזין". אפשר לטעון כמוזן שקשה לבודד את ההאטה בישראל מההאטה בעולם, כולל בהייטק, וגם את ההאטה בשוק הגרמני אפשר לקשור לריבית שיוקנה ממילא. צידון מסכים שמבחינה אקדמית קשה (כרגע) לבודד את השפעות המהפכה המשפטית. אבל לדעתו, אין ספק שהדברים קשורים, בוודאי בהייטק.

קח איזה מרד שלא תרצה, קח מאה מדדים של אירופה וארה"ב, ותשווה למה שקורה בישראל, ולא תמצא עשרה מתוכם שבהם אנחנו נראים בסדר לעומת האחרים", הוא אומר. "כסופו של דבר אתה צריך לנהל מדיניות על סמך הנתונים שאתה רואה, שהם חלקיים ומוטים, והתחושה של כולם היא שהדברים בישראל עצרו ברמת צעירה יותר גבוהה ממקומות אחרים".

גם השיית החקיקה משאירה את אי הוודאות בעינה

"פרופ' ישי יפה (מהאוניברסיטה העברית) אמר את זה יותר יפה ממני", אומר צידון. "חלק מההשפעות הן כאן להישאר, תוקפנית יותר, התגרענות מההשתייה ירדו קצת מהעץ, העובדה שניסו לשרוף את המועדון נשארת. גם אם לא שורפים אותה, עכשיו הרבה זמן יחשדו בנו, כמדינה, שאנחנו הולכים לשרוף אותה".

"זה לא שמחה, אם יחליטו שמבטלים את ההפיכה, הכל חוזר להיות כשהיה. ממש לא. אנשים יכניסו את האצבע למים לאט לאט כדי לראות אם הם רותחים או לא רותחים".

פרופ' ערן ישיב: "חברי הכלכלנים מרבים להסביר ולהצביע על סכנות, אבל זה לא מה שישכנע אותם. חלקם כמו נתניהו מבינים את זה יפה, וזה גם לא מעניין אותם"

הניתוח הזה הופך את ישיב לסקפטי לגבי יכולת האזהרות השונות להשפיע, וגם לגבי ההירבחות. "אם הקבוצות האלה מרגישות שיש להן כוח פרלמנטרי, ויש את האדם המתאים או אין סיבה מיוחדת שהן יפסיקו. חברי הכלכלנים מרבים להסביר ולהצביע על סכנות, וגם אני. חשוב לעשות את זה, אבל זה לא מה שישכנע אותם. א. זה לא מעניין אותם. ב. חלקם כמו נתניהו מבינים את זה יפה, וזה גם לא מעניין אותם".

מה שכן עשוי להשפיע, לפי ישיב, הוא שינוי בפועל במצב הכלכלי. או לחלופין, לחץ מכיוון בעלות בריתנו במערב, שיחששו שהשינויים הפנימיים בישראל יביאו למדיניות חוץ תוקפנית יותר, התגרענות איראנית כתגובה, והתערעורת היציבות האזורית – סכנה שעומדת במרכז מאמרים שישב פירסם, בין היתר בפייננשל טיימס ובגורדיאן. או האם השיית החקיקה מלמדת על כך שההאטה הכלכלית, והלחצים שהופעלו על הממשלה, אכן משפיעים? "מה שעזר לדעתי הוא המחאה הגדולה באופן כללי, מחאת הטייסים באופן מיוחד, והלחץ מכיוון בירדן, אומר

אינטרסים שונים. לפי הניתוח של ישיב, יש רק גורם אחד שיכול לתאם ביניהן. "לאדם הזה קוראים בנימין נתניהו. כל אחד לומר לא מספיק חזק להשיג את מטרתו לבר, וגם לא בעמדה כזאת שהוא יכול לתאם עם האחרים. או נתניהו מתאם בין דרעי ושלוחו, גפני, גולדקנופף, בן גביר וסמוטריץ' – ומסתבר שגם ליריב לזין יש אג'נדה ומטרות שהוא רוצה להשיג".

מה המטרות האלה? ישיב מאמץ את המושגים של הכלכלן הנודע דרון אסמוגלו, שמדבר על "מוסדות נצלניים", ומסביר שמאחורי החקיקה הנוכחית עומד מאבק על חלוקת משאבים. בין אם מדובר באינטרסים ברמה האישית, כמו במקרה של נתניהו ודרעי, ובין אם מדובר ברמה המגזרית, כמו בקצבאות למערכת החינוך החרדית, או בפטור מגיוס. (ישיב מרגיש שהוא בעד העברת משאבים לקבוצות חלשות, כמו החרדים או הערבים, "אבל בצורה שתחוק את הקבוצות החלשות ואת המשק כולו", להבדיל ממצב שבו "המשאבים הולכים לחינוך שלא תורם לשוק העבודה, בלי מקצועות ליבה").